

OTA PAVEL

JAK JSEM POTKAL RYBY

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

Tatínek nikdy přesně nevěděl, co tohle slovo znamená, ale s oblibou je používal. Prý je to, asi jako když jde krásná dáma v plesových šatech anebo v báječném kožichu, všichni přehlížející jsou paf, a ona přitom šlápne do hovna. Tohle byl krásný sumec jak dáma v černých plesových šatech, ale bohužel to nebyl sumec velký.

Tatínek ho dal do naší velké studánky pod břízou, ale to neměl dělat. Neboť poté se vydal do hostince podnik Hartmanových, aby oznámil světu, že dostal sumce. Vždyť šlo už dlouho o jeho prestiž. U Hartmanů bylo plno a nálada výborná. Tatínek si kupoval cigarety a před hostinským utrousil mezi řečí:

„Tak jsem dostal sumce.“

„Kolik?“

Tatínek tuhle otázku samozřejmě očekával. Proto oznámil to, co doma: „Je pumprdentlich.“

A představil si dámu v plesových šatech, jak si na chodníku očišťuje papírem kramflíčky bot.

Jenže hostinský neměl pro nějaká interesantní slova a představy smysl. Znovu se netrpělivě zeptal: „Kolik má ten sumec?“

Tatínek vyhrkl: „Dvacet.“

To nebylo málo, ale ani moc, bylo to tak akorát, aby vzbudil úctu. A sedl si a dal si velkou griotku, jediný alkohol, který občas pil. Jednak to bylo sladký jak cumel, a to on měl rád, a za druhé mu to připomínalo třešňovku za školou v rodném Buštěhradě, kam chodíval jako kluk krást třešně. Když pil tu griotku, naslouchal křiku špačků, kteří odlétali a nadávali, že musí přenechat stromy klukům, a pak slyšel křik sedláka, který sem letěl s klackem.

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Úryvek je z povídky Pumprdentlich, která patří do části Návraty. Autor v ní vzpomíná, jak tatínek chytil malého kapra, ale chlubil se s ním.

- kniha je rozdělena do tří částí: Dětství, Odvážný mladý muž a Návraty. Každá část má jiný počet povídek.

Dětství

Koncert – Ota vzpomíná na své první setkání s rybářem Karlem Proškem, který lovil ryby pro vrchnost.

Černá štika – Otovi bratři Hugo a Jiří nechtěli nejmladšího sourozence brát mezi sebe, a tak mohl jen zpozvdálí sledovat, jak loví.

Moje první ryba – Strejda Prošek udělal Ottovi první prut a on se potom velice chlubil svým prvním uloveným pstruhem.

Souboj o štiky – Oto vypráví, jak se tatínek v rybaření předháněl s Bédou Peroutkou z Prahy.

Pod Šimovic skálou – Pod tuto skálu chodili všichni tři bratři, tatínek i pan Prošek na parmy.

Jak jsme s tatínkem servírovali úhořům – Tatínek chtěl lovit úhoře a poslal Otu do hluboké vody, kde ho vzal proud. Vytáhl ho na šňůře a byl nespokojený.

Bílé hříby – Bratři šli s maminkou na roští a objevili stráž plnou bílých hřibů. Maminka plakala, věřila, že když je hodně hub, bude válka. A za rok opravdu byla.

Můžou tě i zabít – když byl tatínek a bratři v koncentračním táboře, malý Ota pytláčil. Porybný Záruba na něj měl zálsuk, ale nakonec se projevil jako soucitný muž, když Otu zachránil před Němci.

Dlouhá míle – Než Hugo odešel do koncentračního tábora, prozradil Otovi, že v rybníce u mlýna vykrmil velkého kapra. Když měli Ota s maminkou hlad, Ota šel kapra ulovit. Mlynář se mu smál, že jsou v rybníce jen malé ryby, a ať si uloví, co jen chce. Když kapr zabral, mlynář ho pomohl vytáhnout, ale nedodržel slib, kapra zabil, vykuchal a odnesl. Ota si ponechal alespoň šupiny.

Odvážný mladý muž

U Prošků po válce – Ota se vrací po letech domů a popisuje své pocity. Setkává se se strejdu Proškem a uvědomuje si, jak oba zestárlí.

Malý pstruh – Ota šel na pstruhy a zabil jednoho malého. Chtěl ho věnovat paní Fraňkové, ale ta neměla radost, že Ota zabil tak malou rybku. Ota se za to styděl.

Dlouhý Honza – Ota a jeho kamarád Honza, který byl dlouhán, jeli společně sjíždět řeku na staré kánoe. Cestou spali kde se dalo, lovili ryby, zkrátka užívali si života. Honza dokonce cestou potkal zrzavou slečnu, se kterou začal chodit.

S ponorkou na ryby – Ota si chtěl celý život zalovit v moři. Nikde se mu to nedařilo, až v Polsku na lodi se pokoušel chytat, ale ryby nebraly. Námořníci pro něj nalovili plný kbelík ryb pomocí bomby vhozené do vody, ale takové ryby on nechtěl.

Palamidy – Když byl Ota s manželkou Věrou na dovolené u Černého moře, konečně se mu podařilo si pořádně zalovit. Nachytil palamidy, které se ve slunci leskly, a prodal je na místním trhu.

Návraty

Pumpřentlich – Toto slovo tatínek používal pro věci, které byly výborné, ale přitom „stály za hovno“. Chytil malého sumce, ale chlubil se. Maminka musela všechny příchozí opít, aby jim sumec připadal velký.

Žehlička – Ota s bratry vyrazili na dovolenou. Bratr Hugo všechno naložil do auta zvaného Žehlička, to však tím pádem dojezdilo. Týden si u rybaření skvěle užili a Hugo zůstal u vody až do chvíle, kdy pro něj a pro Žehličku přijela jeho žena.

Přijed', báječně si zachytáš – bratr Hugo volal Otovi, aby hned přijel za ním na Berounku na ryby. Ota, jeho žena a tři synové sedli do auta a vyrazili. I když nechytili vůbec nic, byl to skvělý večer.

Zloděj prutů – Na jedné dovolené s bratry se pán z vedlejšího stanu chlubil svými pruty z Číny. V noci mu je někdo ukradl, ale druhý den zase vrátil. Ota jeden z nich dostal a rád s ním lovil.

Jak jsme zahynuli na rybách – Bratři lovili v jižních Čechách a Jiří ulovil velkého kapra. Chtěl ho do Prahy dovézt živého, a tak vymyslel důmyslný plán, jak ho autem přepravit. Cestou měli nehodu a přežil jen ten kapr. (Povídka je nonsensová.)

Jak jsme nezahynuli na rybách – Ve skutečnosti však bratři dojeli do Prahy, Jiří dal kapra do vany a ukazoval ho všem známým. Nakonec ve vaně leknul, ale i tak z něj žena Jiřího udělala řízky.

Boty Made in Italy – Ota vzal s sebou k vodě lékaře Emila. Ten vyrazil v nových oranžových botách vyrobených v Itálii. Jenže nic nechytili a Emilovi byla zima, a tak si rozdělal oheň. Ráno se probudil s propálenými špičkami, ale spokojený, na rybách se mu moc líbilo.

Zlatí úhoři – povídka z autorovy dospělosti; Ota vzpomíná, jak s tatínkem lovili malé úhoře, kteří měli zlatou barvu, ale nikdy jich nebylo dost, aby se člověk najedl. Když měl po letech tatínek kulatiny, Ota mu chtěl dát něco, co tatínek ještě neměl. Sedl do vlaku a odjel za panem Proškem, ale 4 dny nic nechytil. Když už to chtěl vzdát, pan Prošek ho přesvědčil, aby šel ještě jednou. Byla bouřka a podařilo se mu jich chytit dokonce jedenáct. Odjel zpátky do Prahy, svěřil je řezníkovi Francimu a šel obstarat táč. Oslava už byla uchystána a on předložil úhoře jako předkrm. Tatínek byl nadšený, zakousnul se a sousto vyplivl – úhoři byli přesolení. Ota byl zklamaný, úhoře vzal a pověsil je v kůlně. Když vyschly, zakopal je do země u řeky. Poté uzenář zemřel a pan Prošek také. Tatínek byl pořád na živu a žil s maminkou na chatě u Berounky v Radotíně. Stále myslel na úhoře, rozhodl se je chytat na rozkouskované rousnice. Když jich měl dost, pozval Otu, předložil mu seznam všemožných jídel z úhořů a také první z nich – úhoře na másle. A potom pozval syna ještě několikrát, vždy, když chytil dalšího. Celkem mu připravil 11 jídel. Krátce nato zemřel, ale svůj dluh synovi splatil.

- **téma a motiv**

téma: malý kapr, chlubení, alkohol

motivy: kožich, šaty, sumec, hostinec, griotka

- **časoprostor**

místo: Buštěhrad na Křivoklátsku, okolí řeky Berounky, Praha; hostinec U Hartmanů, kam doléhaly zvuky vesnice – křik špačků a sedláka
čas: autorovo dětství (přibližně léta 1935–1945), ale i dospělost; den, kdy tatínek ulovil sumce

- **kompoziční výstavba**

Úryvek se skládá z devíti odstavců. Vyprávění je chronologické.

- **literární forma, druh a žánr**

próza, epika, povídky

- **vypravěč / lyrický subjekt**

vyprávění v ich-formě, vypravěčem je Ota Pavel vzpomínající na své dětství = personální vypravěč

- **postava**

tatínek Leo – nadšený rybář, statečný, židovského původu, rád se chlubí, chutná mu griotka, s oblibou používá slovo pumprdentlich, kuřák
vypravěč Ota – malý chlapec, sledoval tatínka a obdivoval ho, zároveň si byl vědom jeho chyb
hostinský – zvědavý, věcný

- **vyprávěcí způsoby**

přímá řeč: „Tak jsem dostal sumce.“, „Kolik má ten sumec?“
pásmo vypravěče převažuje nad přímou řečí

- **typy promluv**

pásmo vypravěče + kousek dialogu tatínka a hostinského

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

zdrobněliny	<i>studánka, tatínek, kramflíčky</i>
anakolut	<i>Neboť poté se vydal do hostince podnik Hartmanových</i>
slova cizího původu	<i>prestiž, interesantní</i>
elipsa (výpustka)	<i>„Kolik?“ (= Kolik měří?), „Dvacet.“ (= Dvacet centimetrů.)</i>
nespisovné slovo	<i>to bylo sladký jak cumel</i>
hovorové slovo	<i>kluci</i>
vulgarismus	<i>hovno</i>

→ autor užívá nespisovné a hovorové výrazy, jeho vyprávění je autentičtější a vyjadřující láskyplný vztah k rybám

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

přirovnání	<i>Prý je to, asi jako když jde krásná dáma v plesových šatech..., Tohle byl krásný sumec jak dáma v černých plesových šatech</i>
metonymie	<i>přihlížející jsou paf, dostat sumce (= ulovit), Je pumprdentlich., vzbudil úctu</i>
kontrast	<i>přihlížející jsou paf, a ona přitom šlápne do hovna</i>
nadsázka	<i>oznámil světu</i>
metafora	<i>utrousil mezi řečí, sedláka, který sem letěl s klackem</i>
personifikace	<i>špačkové odlétali a nadávali</i>

→ autorův styl obsahuje mnoho obrazných pojmenování, jedná se o téměř básnický jazyk

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

2. polovina 20. století

Ota Pavel (1930–1973)

- vlastním jménem Otto Popper, židovského původu
- prozaik, novinář, sportovní reportér
- do sedmi let vyrůstal v Praze, poté v Buštěhradu u prarodičů
- otec Leo byl obchodní cestující firmy Elektrolux
- měl dva starší bratry Jiřího a Huga
- bratři i otec odešli do koncentračního tábora, zůstal s matkou Hermínou (Židovka)
- po 2. sv. válce se rodina vrátila do Prahy
- vystudoval obchodní a jazykovou školu, pracoval jako horník, poté studoval střední školu pro pracující
- jméno si jeho rodina (Popperovi → Pavlovi) změnila až r. 1956
- jeho koníčkem byl sport – trénoval hokejisty, pracoval jako sportovní redaktor v rozhlase i v tisku
- rodinný přítel Arnošt Lustig mu zajistil místo v rozhlase
- díky práci pro noviny mohl hodně cestovat (USA, Francie, Švýcarsko, Rusko...)
- od r. 1964 trpěl duševní nemocí, pravděpodobně maniodepresivní psychózou (během olympiády v Innsbrucku podpálil dům)
- odešel do invalidního důchodu
- hospitalizován celkem v 16 psychiatrických léčebnách během tří let
- zemřel na srdeční infarkt v Praze
- pohřben na židovském olšanském hřbitově
- v Buštěhradě je od r. 2002 otevřeno Muzeum Oty Pavla

- začínal fejetony se sportovní tematikou
- jeho knihy se vyznačují laskavostí, sounáležitostí, statečností se sportovní tematikou:

Dukla mezi mrakodrapy – reportáže o českých fotbalistech v Americe

Plná bedna šampaňského – povídky

Pohár od Pánaboha – próza

Syn celerového krále – 16 povídek o sportu

Pohádka o Raškovi – sportovní pohádka o našem slavném skokanovi na lyžích

vzpomínkové prózy:

Smrt krásných srnců – povídky z autorova dětství, vzpomínání na tatínka Lea; zfilmováno posmrtně vyšlo:

Fialový poustevník, Veliký vodní tulák, Výstup na Eiger, Mám rád tu řeku, Jak šel táta Afrikou: povídky, Omyl a jiné povídky

- **literární / obecně kulturní kontext**

- česká próza 2. poloviny 20. století
- próza s židovskou tematikou

Česká próza 2. poloviny 20. století:

Bohumil Hrabal (1914–1997)

- vystřídal mnoho zaměstnání: písař, úředník, skladník, traťový dělník, výpravčí, pojišťovák, obchodní cestující, balič papíru
- od r. 1963 spisovatelem z povolání
- „pábění“ – zvláštní druh vyprávění, autentické hovory lidí

pábitel – vše koná zamilovaně, touží po poznání, je posedlý vyprávěním, určitou činnost dělá se vši vervou

Ostře sledované vlaky – děj na konci 2. sv. války, hl. hrdina Miloš Hрма
tzv. nymburská trilogie = Městečko u vody = Městečko, kde se zastavil čas:

Postřižiny, Krasosmutnění, Harlekýnovy milióny

Obsluhoval jsem anglického krále – hl. hrdina Jan Dítě je malého vzrůstu, vnucuje se do vyšších vrstev
Slavnosti sněženek – soubor povídek o obyvatelích chatové oblasti Kersko

Josef Škvorecký (1924–2012)

- prozaik, esejista, překladatel, nakladatel

* Náchod, totálně nasazen v náchodské továrně a Novém Městě nad Metují

- zakladatel exilového nakladatelství 68 Publishers (Toronto)

Zbabělci – první román s postavou Dannym Smiřickým (autorovo alter-ego)

další díly pentalogie s Dannym: *Tankový prapor, Prima sezóna, Mirákl, Příběh inženýra lidských duší*
detektivní prózy – vystupuje poručík Borůvka

Smutek poručíka Borůvky, Konec poručíka Borůvky, Návrat Borůvky, Hříchy pro pátera

poezie: *Nezoufej!, Dívka z Chicaga, Blues libeňského plynojemu*

Židovská tematika:

Norbert Frýd (1913–1976)

- autor oficiálně vydávané tvorby

- prozaik – autor pohádek a dobrodružné prózy

- představitel druhé vlny válečné tvorby – autor próz o koncentračním táboře

- byl vězněn v Terezíně, Osvětimi a Dachau

rysy: zvýrazněná psychologie, tragika spočívá v pocitech postav

vyprávění v er-formě – věcně, bez příkras

Krabice živých: román odehrávající se v německém koncentračním táboře na konci 2. sv. války

Arnošt Lustig (1926–2011)

- židovský původ, vězněn v Terezíně, Osvětimi a Buchenwaldu

- r. 1945 utekl z transportu smrti, vystudoval VŠ a pracoval jako redaktor

- r. 1948 byl zpravodajem v izraelsko-arabské válce

- po r. 1968 emigroval, stal se ineditním autorem – žil v Izraeli, poté v USA

- přednášel teorii literatury ve Washingtonu

povídky: *Noc a naděje, Démanty noci, Ulice ztracených bratří*

- zpracovává zážitky z holocaustu, vždy 2 vrstvy – detailní zobrazování nacistických hrůz a vnitřní stavby hrdiny

Dita Saxová, Modlitba pro Kateřinu Horovitzovou – novely, hrdinky v psychickém vypětí

Ludvík Aškenazy (1921–1986 Itálie)

spisovatel, rozhlasový reportér židovského původu, scenárista rozhlasových her

- účastník 2. sv. války, oženil se s dcerou spisovatele Heinricha Manna

- žil v emigraci v západním Německu, později psal německy, posledních 9 let žil v Itálii

- začínal době poplatnými reportážemi

- později vytváří poetický melancholický svět

- jeho knihy náleží do literatury dětské i pro dospělé (úzká hranice)

Dětské etudy – soubor kratičkých próz o malém chlapci, „človíčkovi“

Milenci z bedny – volné pokračování *Etud*

Putování za švestkovou vůni – pohádka o skřítku Pitřískovi

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

Jak jsem potkal ryby – všechny povídky se týkají rybaření.

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Životní bilancování, vzpomínání na vlastní dětství a na rodiče je stále aktuální. Neaktuální je doba, na kterou Pavel vzpomíná.

- **pravděpodobný adresát:**

Kdokoli, kniha není určena jen rybářům.

- **určení smyslu díla:**

Rybaření je krásný koníček, který dával Pavlovi sílu do života.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Soubor *Jak jsem potkal ryby* vyšel r. 1974, už po autorově smrti. Povídky psal Pavel v době, kdy už trpěl duševní nemocí.

- **tematicky podobné dílo:**

Richard Sobotka – *Rybářské štěstí*: soubor krátkých próz o rybách, laskavé, oddychové

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatisací:**

Televizní film *Zlatí úhoři* natočil r. 1979 Karel Kachyňa. Tatínka hraje Vladimír Menšík. Film je dobře hodnocen (85 %), ale knize zcela neodpovídá. Má souvislý děj, v němž jsou různé střípky z povídek. Postava tatínka se mi jeví vystižená, ale mezi maminkou a tatínkem není tak hezký vztah jako v knize. Pan Prošek mi v knize také připadal přívětivější než herec Hrušínský.